

1094 17 24 12 a
DISSERTATIO IN AVGVRALIS MEDICA

DE

**MORBI HYSTERICI
VERA INDOLE SEDE
ORIGINE ET CVRA**

Ober :

**Von der wahren Beschaffenheit und Ursprung
der Mutter-Beschwerden.**

QVAM
CONSENSV

AMPLISSIMI ORDINIS MEDICI

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ACADEMIÆ SENIORE ET FACVLT. MED.

h. t. DECANO.

PARENTE DEVOTE HONORANDO

PRO DOCTORIS GRADV

PVBLICÆ ERVDITORVN DISQVISIONI
SVBMITTIT

D. *Mensis Julii Anni MDCCXXXIII.*

AVCTOR

FRIDERICVS HOFFMANNVS,

HALLENSIS SAXO.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

TYPIS IOHANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, ACAD. TYPOGR.

100

MORBI HYSTERICI
VERA INDOL SEDE
ORIGINE ET CURA

Non perinde de ...
per ...

AMPLISSIMI ORDINIS MEDICI
FRATRI

DR. FRIDERICO HOFFMANNO
ACADEMIE SENIORS ET FACULT. MED.

PRO DOCTORIS GRADU

FRIDERICO HOFFMANNUS

...

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
MALI HYSTERICI VERA INDOLE, SEDE,
ORIGINE ET CVRA

§. I.

Quum, Deo auspice, constitu-
tum mihi sit, genuinam sævi istius
morbi, qui subinde graviter feminas
cruciare solet, & affectionis hyste-
ricæ nomine insignitur, indolem,
sedem, originem & curam in hac so-
lemni dissertatione paullo accurati-
us explanare; maxime omnium vero, quemadmodum ab
aliis chronicis passionibus, inprimis ab hypochondriaca,
cum qua nostro tempore perperam commiscetur & con-
funditur, differat & jure meritoque distingui debeat,
paullo clarius exponere: non incongruum, sed scopo
nostro feliciter obtinendo valde appositum vi-
sum est, primo omnium veram & plenam hujus mor-
bi

bi historiam præmittere, ut ex hac postea, ceu genuina omnis veræ Theoriæ & Praxeos Medicæ basi ac fundamento, recta ratiocinia & claras demonstrationes, in inquirendis nostri affectus causis & symptomatum rationibus eruendis & quod caput rei est, idonea tum ad præcautionem tum ad sanationem, remedia petere & depromere possimus.

§. II.

Placet vero primo omnium, quid antiquissimi medicorum, quibus historia hujus affectus non incognita fuit, de ea monumentis suis memoriæ prodiderint, in medium proferre. Prodeat primum HIPPOCRATES, qui, uti mulierum morbos optime & diligentissime in hinc voluminibus descripsit, ita in primo de affectu hysterico hæc tradita reliquit: *Quum uterus ad stomachum, qui nervosus est, allapsus fuerit, dolet spina & totum dorsum & lingua refranatur, & animi adest deliquium, aliquibus etiam vocis privatio, & stomachus mordetur, & flava bilis exiit, spiratio difficilis, mulier est anxiosa, & jactat se, & ardet.* Relicto HIPPOCRATE dispiciemus, quænam in historia morborum recensenda diligentissimus auctor ARETÆVS de dicto morbo memoriæ tradiderit. Hic lib. II, c. XI. conceptis verbis perhibet: *Si vulva repente superiora petit ac diutius ibi commoratur, femina, veluti comitiali morbo correpta, citra nervorum distensiones strangulatur, angustiis septum transversum, pulmones, cor celeriter opprimuntur, spiritus quoque privatio imbecillitasque adesse videntur, capitibus quoque gravitates & sensuum abolitio cum quodam sopore obveniunt.* Quod si præter ea, quæ jam attulimus, probatissimorum superioris seculi medicorum, ut FERNELII, DURETI, MONTANI, BALLONII, HOLLERII, MERCVRIALIS, JOANNIS HEVRNII scripta con-

consulimus, in eo ad unum omnes convenire videntur, quod faucium strangulatio, intercepta ad suffocationem usque respiratio, vocis privatio, animi deliquium, sensuum ac motuum abolitio, sopor profundus, vera, propria, & essentialia hujus morbi uterini signa & symptomata habenda sint. Ceterum in eo etiam plures concordantes sunt, quod, ante invasionem, motus globi cujusdam e sede inferiore ad superiora ascendentes sentiatur; unde etiam signum multis mulierculis familiare, nascitur, quasi uterus versus superiora feratur. Verum hic loci monendum duco, quod hæc recensita symptomata non semper conjunctim, neque eodem gradu in omnibus, adsint.

§. III.

Quamvis vero non negandum sit, quæ comitantur hunc morbum, e præcipuis esse, jam dicta symptomata: attamen plura adhuc sunt, quæ ad completam hujus affectus, si extremi gradus est, historiam pertinent, hic loci commemoranda. Alia enim sunt, quæ imminentem hunc morbum produunt; alia, quæ jam præsentem indicant; alia rursus, quæ ejus remissionem & solutionem præfagiunt, quæ paulo fusius prosequi minime ab instituto nostro erit alienum. Jam vero & propria, & aliorum peritissimorum medicorum certa experientiæ fide edocti sumus, peculiariter ante hujus mali accessionem & in imo ventre, & in pectore, & in capite symptomata observari: nam quod ad caput attinet, frontis, temporum, vel etiam oculorum cum lacrymarum effusione, visus obnubilatione, dolorem pressorium sensuumque & mentis torporem, cum omnium rerum tædio, ut plurimum præcedere, observamus. Deinde, correptæ hoc malo ordinario alvum fortiter adstrictam

& compressam habent, ingentem quoque ad urinam, quæ clara instar aquæ mingitur, stimulum, neque minus anxiam & suppressam spirationem, atque universi corporis languorem, experiuntur. Hisce postea gravis dolor lumborum, cum ingenti algore & horrore, succedit, venter durus & inflatus est, postea umbilicus retrahitur, adeo, ut fovea, cui includi aliquid potest, relinquatur, & tunc globum quendam ex inferiore ventre ad hypochondria, ad diaphragma, ascendere, persentiunt, mox cor cum tremore incipit palpitare, cum pulsu inæquali & duro, quandoque intermittente, extrema algescunt, fauces angustantur, ita vt fune quasi strangulatæ videantur; facies fit pallida, spiratio valde est difficilis, vox perit, arteriarum pulsationes vix amplius percipiuntur; tanta vero est ventris strictura, ut nec vllus status transmitti, nec propter ingentem resistantiam quicquam clysinatis admitti possit. In quibusdam tanta est mali vehementia, ut convulsivæ & capitis, & artuum agitationes, cum vel sine pollicum conclusionibus, deprehendantur: Aliæ in profundo, sine ullo sensu & motu, sopore jacent; quibusdam facies cum collo a sanguine est inflammata, rubicunda, arteriæ fortiter pulsant. Aliæ in risu immo-dicos solvuntur, & restituta voce delira loquuntur. Quandoque vero paroxysmus remittit, & miscere incipit, quod certa fit sæpius temporis periodo, tum pulsus, qui antea valde debilis, languidus & absconditus erat, vegetior, plenior, mollior & erectior redditur, in partes extremas redit calor, facies contracta & pallida fit explicatior & rubicundior, & eructationum per superiora impetus auditur, borborygmi & murmura in ventre oriuntur, & tandem e profundo quasi somno evigilantes, vocem, sensum, & motum recipiunt, de dolore

lore autem capitis gravativo, totius corporis & femorum ac pedum languore & gravitate conqueruntur: Mirum certe videri potest, quod sæpe tam brevi tempore ejusmodi perniciofa atque præsentem interitum minitanti symptomata cessent & intermittant, adeo, ut, quæ pridie morituræ videbantur, nunc sanitate integra frui censeantur. Non raro etiam accidit, ut symptomatibus perseverantibus pro mortuis habitæ, sepulcro destinentur, immo sepultæ fuerint. Denique non hoc prætereundum videretur, quod mors in hysteriis insultu epileptico, vel apoplectico contingat. Atque plenior hæc est hujus morbi historica descriptio.

§. IV.

Ex hac sævorum symptomatum, in quibus id mali genus stipatur, syndrome paullo curatius considerata, clarissime apparere censeo, si ullus alius morbus, certe hunc ipsum summo jure nervosi generis affectum, eumque spasmodico convulsivum universalem nuncupandum esse; utpote cum nulla fere in machina animali nervosa & fibrosa pars sit, quæ non plane effrenatis spasticis stricturis & convulsionibus exagitetur, torqueatur, distrahatur, adeo, ut tota œconomia motuum, & naturalium & vitalium, inde turbetur & subvertatur. Vehemens ille in regione lumbari, qui in & ante paroxysmum percipitur dolor, cum immani sæpius frigore, neque minus pertinacissima alvi adstrictio cum firmiori sphincteris strictura, itemque urinæ cum molestissimo stimulo ad eam emittendam retentio, vix aliam quam nervosarum intestini recti, & vesicæ tunicarum constrictionem designant. Intolerabilis & molesta illa præcordiorum anxietas & coarctatio cum ægerrima spiratione, fau-

fauciumque strangulatione, quid aliud arguunt, quam thoracis, diaphragmatis, nervorum intercostalium, bronchiorum, laryngis violentum spasium? Umbilici profundiorum versus interiora retractionem, cum tensione musculorum abdominis, & intestinorum in glomum sursum adscendentem convolutionem a spasmodica strictura proficisci, palam est. Partium extremarum sub paroxysmo albor, cum sudore frigido, faciei pallor, artuumque horripilatio, rigor, venarum in manibus disparentia, itidem violentioris spasmi soboles sunt. Præterea effrenis illa & insolens cordis musculorum tremor, neque minus enormiter sæpius urgens assumptorum vel ructuum per os, cum inferioris labii celerrima exagitatione expulsiō, nil nisi convulsionum in hisce partibus residentium species sunt. Ubi vero extrema mali est exacerbatio, caput, & manus, & brachia, & pedes, involuntarie agitantur & convelluntur. Quum vero sub spasimis & convulsivis agitationibus æquabilis & moderatus sanguinis motus prorsus turbari soleat, adeo, ut a partibus externis & vasis minoribus ad interiora cum impetu massa fluidorum congeratur, subcutaneis vasculis exlanguibus redditis, mirum non est, a nimia sanguinis ad cor congestione motum ejus ad tempus plane tolli, & syncopem insequi: ob vasa pulmonalia nimium sanguine infarcta ægerrimam fieri respirationem; in vasis vero membranarum cerebri, propter nimiam eorum distensionem ab accumulato sanguine, fluidi nervosi secretionem, & in sensoria & organa motoria influxum, suspendi, hincque sensuum tam internorum, quam externorum, ad tempus abolitionem sive leviorē apoplexiæ speciem, soporemque profundiorē, concitari.

§. V.

§. V.

Postquam copiose integram morbi hysterici historiam proposuimus, omnibus fere apparentibus symptomatibus, quibus miseræ femellæ excruciarī solent, recensitis, ordo jam & instituti nostri ratio exposcit, ut circumspiciamus, quænam hujus gravioris spasmodico convulsivi mali vera sedes & origo sit statuenda. Primo omnium vero in pathologicis hoc perpetuum est, ut probe locum seu sedem causæ morbificæ, unde nempe originem & natales suos ducat, ab ea, ubi vim suam perniciosam exserit, distinguamus. Quod itaque attinet ad sedem seu domicilium causæ morbificæ in nostro affectu, in eo omnes veteres consentiunt, quod sit uterus cum annexis suis partibus. Ex recentioribus vero, iis potissimum, qui malum hystericum & hypochondriacum pro uno morbo habent, ut nominatim HIGHMORVS & SYLVIVS, ventriculum, pancreas, mesenterium pro genuina sede accusant. CAROLVS VERO PISO clarissimi nominis Medicus in *selectioribus observationibus* primam & præcipuam hujus mali sedem in cerebro, sive potius principio nervorum, collocavit, eo quod in dissectis hoc morbo defunctis corporibus colluviem feri viscidioris in cerebro stagnantem deprehenderit. At vero ipsum uterum, cum vasīs & annexis partibus, ad horribiles hos spasmos progignendos materiam & fomitem abunde præbere, nos fusius infra clarissimis rationibus ex experientia deductis demonstrabimus. Fallitur vero in eo PISO, quod subjectum causæ morbificæ & mortis invicem confuderit. Nam quum ob insultum epilepticum tandem supervenientem hysterice sæpe numero moriantur, non mirandum est, in cerebri causam mortis reperiri.

B

§. VI.

§. VI.

Quod vero sedem ipsius morbi seu potius symptomatum spectat, ubi videlicet exitialem suam vim sive tyrannidem vis morbi exerceat, in ea sumus sententia: ab utero ejusque membranosa & vasculosa substantia spasmorum originem petendam esse, qui postea in nervos vicinos ossis sacri & lumborum se se insinuant, & ob consensum gradatim totam spinalem medullam, membranosis involutam, sanguineis vasis intertextam, occupant, a partibus inferioribus ad superiores sensim sensimque se propagando. Nam si probe spasmorum progressum observamus, deprehendimus maxime in puerperis, quando hoc malo affliguntur, eos in officio uteri interno, immo in ipsa quoque vagina incipere, quod exinde cognoscitur, dum hæ partes frigida & arida fiunt, & derepente lochiorum sive ictorosa materiae effluxus sistitur & alvus clauditur quoque; deinceps spasmi & dolores cum frigore lumbarem regionem petunt, & in abdominis musculos abeuntes umbilici retractionem, cum duritie imi ventris iunctam, efficiunt; postea impetunt diaphragma & intercostales nervos, ipsumque par vagum, & difficillimam ad suffocationem usque respirationem cum strangulatione faucium efficiunt, ubi postea intercepto sanguinis circulo per cor, ejus palpitatio & animi deliquium, & tandem sufflaminato sanguinis motu per cerebrum, sensuum & mentis abolitiones subsequuntur. Est enim singularis & plane mirifica uteri cum partibus nervosis vicinis, & cum nervis ossis sacri & lumborum, consensio, & spasmorum mutua communicatio, quæ ex eo luculenter comprobatur, quod multa foemellæ, antequam menses prorumpant, ingentem in lumbis spasmus cum refrigeratione extremo-

morum, cum totius corporis languore, cum præcordiorum quoque coarctatione, experiantur. Longe vero magis hic consensus uteri cum nervis ex spinali medulla & ossæ sacro in parturientibus observatur, quum a vehementiori infantis grandioris commotione in utero repente in dorso & lumbis spasmi & dolores exsurgunt, quorum beneficio infans utero excluditur. Quod si vero illi dolorifici & convulsivi spastici motus non ad ima & ad ipsum uterum abeunt, sed ad superiora se convertendo, præcordialem regionem petunt, graviora pathemata hysterica, quæ in animi deliquio, faucium strangulatione, summa spirandi difficultate consistunt, foeminas sub ipso partu vita privare possunt, quale exemplum lectu dignum PECHLINVS *Lib. I. obs. XXX.* consignavit.

§. VII.

Perspecta sic & ad liquidum satis deducta mali, quod pertractandum suscepimus, hysterici affecta sede, proximum nunc est, ut de veris causis inquirendis solliciti simus. Quod vero negotium ut meliori auspicio & progressu conficiamus, non alienum erit, hoc loco prius dispicere, quamnam mulierum naturæ gravi huic morbo sustinendo maxime sint subjectæ & obnoxia. Nam certa edocti sumus experientia, non omnes cujuscunque ætatis, temperamenti, ac vitæ instituti id malum pati, sed præcipue virgines viro maturas, viduas quoque juniores & foeminas conjugatas, imprimis sanguinis & succi plenas, sine prole tamen viventes; neque minus mollioribus in otio educatas, maxime, si texturæ tenerioris, & animi mobilioris & sensibilibioris sint, frequentius & gravius quoque hoc uterino malo divexari. Id quod etiam jam olim antiquissimi Medicorum perspectum

habuerunt. GALENVS hystericam passionem præcipue viduis evenire prodidit, maximeque his, quæ quum antea probe purgarentur, parerent, & virorum concubitu gauderent, jam vero iis omnibus priventur. Ex medicis superioris seculi quam optime FORESTVS *Lib. XXVIII. obs. 28.* naturas mulierum, quæ ad hunc morbum proclives sunt, ita describit: Quæ mulier est virosa, jam diu continens, aut virgo, sed venerem appetens, corpulenta, multo sanguine prædita, victu calido, humido & flatulento utitur, in otio vivit, cum veneris irritamentis, vino nempe generoso multisque delicatis ferculis, venerem excitantibus fruitur; talem foëminam, licet menses non sint suppressi, crebrius in hunc morbum incidere, certissimum est. Hanc observationem quoque BALLONIVS in *Libro, de virginum morbis,* & LEVINVS LEMNIVS in *libro, de occultis naturæ miraculis. c. VI.* confirmant: ubi multas, inquit, videre licet tam viduas dissuetas veneri, tam virgines nubiles maturasque viro, ubi serius ad connubium expetuntur, animi deliquio, atque uteri strangulatione acerbissime infestari.

§. VIII.

Deinceps quoque id sæpius animadvertimus, foëminas & maxime juvenculas, quæ sensibilibioris nervosi generis, texturæ tenerioris, & ad affectus animi faciliores sunt, hoc immani spasmodico malo, magis cruciari, quam quæ firmioris & robustioris corporis atque animi constantioris sunt. Quam sententiam etiam præclare, optimus Medicinæ scriptor ARETÆVS corroborare videtur, quum libro citato prodidit: *Juvenes foëminæ id vitii patiuntur, seniores vero immunes sunt; quibus enim etas & vita & mens vaga magis & erraticæ est, his vulva quoque errabunda instabilisque sit necesse est. Quibus vero fir-*

ma

ma & stabilis ætas & vita & mens fuerit, iis & vulva similiter afficitur. Quo egregio loco antiquus & doctissimus Autor aperte fatetur, ingentem esse animi inclinationum & in corpore humano motuum consensionem, mutuam affectionem & harmoniam: Quæ cognitio omnino in pathologicis non caret suo pulcherrimo fructu. Nam quotidiana fere observatione docemur: feminas robustas plebejas, laboribus deditas, & quæ animi constantioris sunt, a diro hoc malo plerumque immunes esse: eas vero, quæ sanguineæ & cholericæ constitutionis, & ad impetuosas & præcipites animi commotiones proclives sunt, si malo afficiuntur hysterico, sævas & violentas in partibus nervosis commotiones experiri; cum e contrario quæ phlegmaticæ & torpidioris sunt naturæ, vel ex præcedente morbo, ut ex partu laborioso, aut ab immodica sanguinis profusione valde debilitatæ, & ad metum, tristitiam ac terrorem propensæ, in paroxysmo hysterico non quidem tam impetuoso convellantur, sed in crebriora animi deliquia incidunt; atque ob summam generis nervosi debilitatem nullum strepitum, nullum murmur, nullum ventum vel afflatum, multo minus odorem quandam suaviorem, nisi ægerrime ferre possint, atque aer frigidus vel levior animi affectus, assumpta quoque fermentescibilia & dulcia, expeditæ & facile paroxysmum revocent.

§. IX.

Verum enim vero non levis momenti quæstio nunc decidenda venit, a quibus videlicet causis materialibus & accidentalibus generis huius mali pendeat: qua in re si antiquissimorum & recentiorum Medicorum monumenta consulimus, ad unum fere omnes duplicis generis

ris causas, nempe semen corruptum, & menstruum sanguinem in utero viciatum, eos allegasse conspicimus; quod assertum ut paullo accuratiori examini subjiciatur, & res ipsa, & certior ac securior medendi via, quæ non nisi causis submovendis superstructa est, exigere videtur. Dispicimus primum, quid de semine corrupto in utero sentiendum sit. Circa hujus problematis solutionem non levis momenti difficultates, dubitationes, & perplexæ implicationes occurrunt, quid per semen nempe fœmininum, & quid per illud corruptum intelligendum sit. Nam exquisitori nostri temporis Anatomicorum solertia satis evictum est, in nobiliori quidem sexu peculiaria existere organa, quæ testes vocantur, in quibus liquor subtilis spirituosus seminalis, ex sanguine per arterias spermaticas advecto, secernitur & in certis loculamentis asservatur; in sexu vero sequiori ejusmodi organa secretoria non inveniri, sed ad uteri latera corpora quædam globosa, ex vasis sanguineis membranis & vesiculis contexta, quæ pro ovaris habentur, a provida natura posita esse; spermatica vero vasa innumeris ramificationibus ad uteri substantiam ferri certissimum est. Quum itaque recentiores Physiologi vesiculas in ovario contentas, pro semine muliebri, in quibus stupendæ, immo infinite parvæ magnitudinis fœtus latet, qui spiritu genituræ virilis tantum fecundari & explicari debet, habeant; alium vero liquorem seminalem in hoc sexu plane denegent, res certe difficillimæ indaginis erit, ostendere, quomodo liquor in ovulis contentus corrumpi & corruptus causam diro nostro malo præbere possit.

§. X.

Res itaque quo difficilior est, eo exactiorem in-

inquisitionem & meditationem meretur. Ante vero quam in eam descendamus, non alienum a nostro scopo erit, quædam phænomena & effectus, qui in fœminis circa illud tempus, quo ad generandam sobolem aptæ evadunt, contingunt, circumspicere & adducere. Enim vero attentior nos docet observatio, insignem virgines tempore pubertatis circa annum XIV. alterationem pati; utpote coloratiores evadunt, pulchrior fit vultus, mammx intumescere incipiunt: in maribus insignes quoque occurrunt mutationes: barba crescit, vox magis fit sonora, & universi corporis partes majorem vigorem ac robur acquirunt. In utroque sexu, tum temporis stimuli & desideria ad venerem concitantur. Et sicuti in maribus major sanguinis ad testes, pro fecerendo seminali liquore, atque etiam ad genitalia erigenda fit affluxus: ita in fœmellis quoque circa pubertatis annos major sanguinis copia ad uterum & ejus vasa, ad fœcundandum ovum congeritur, & inde menstrui fluxus, si imprægnatio deficit, causa & origo petenda est. Illud insuper per quam dignam attentionem meretur, quod mutua & mirabilis illa desideriorum in animo cum motu sanguinis vitali & naturali ad certa membra conspiratio & consensio, nullibi magis quam in partibus generationi dicatis, possit conspici: Nam simulac major sanguinis circa pubertatem in utroque sexu ad organa generationi destinata, fit affluxus, statim etiam stimuli & desideria ad venerem ineundam suboriuntur: & vicissim, quando ideæ ab objectis externis venustis in animo desiderium ad venerem accendunt, protinus ad genitalia major sanguinis & liquidi nervosi congestio inlequitur.

§. XI.

§. XI.

Quandocunque itaque in fœminis extra conjugium viventibus, vel ab objectis externis, vel largiori sanguinis ad uterum appulsu, cogitationes & cupiditates venereæ in animo excitantur, non potest aliter fieri, quin lege jam commemorati commercii sanguinis per vasa spermatica ad ovarium, ad uteri quoque fabricam motus & affluxus intendatur; qui omnino, nostro quidem iudicio, multum & abunde causam & occasionem ad progignendum nostrum affectum præbere poterit: certa enim experientiæ fide edocemur, & pro explorato habemus, ut plurimum stimulos & irritamenta in fœminis ad venerem hoc malum insequi; adeo, ut quo majora ea sint, eo etiam sæviora symptomata eas excrucient. Nos itaque non dubitamus asserere, fortiorem illam animi passionem & imaginationis vim ad genesin huius immanis spasmodico - convulsivi affectus præcipuum momentum confetre. Qualem potentiam vehementes animi perturbationes, ut ira, metus, terror ad convulsivas motiones in partibus tam internis quam externis excitandis, quin immo ad pathemata in nostro morbo augenda habeant, res est notissima. Quam vero potentiam vehemens amor in corporis nostri motus vitales subvertendos habeat, non modo experientia confirmat, sed & inter philosophos ipse PLATO conceptis verbis affirmat: *Non solum in animum impetum facit amor, verum & in corpus sæpe numero tyrannidem exercet vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus lethalem noxam inferentibus corpus vexant.* Et, quod ex amore nimio homines sæpius insaniant, res in vulgus nota est.

§. XII,

Quæ quum ita sint, nullum mihi videtur dubium,
quin

quin statuant, cupiditatem ad venerem ineundam in foeminae aetate vegetis & calore multo ac sanguine vivido abundantibus potissimum momentum ad lasciviam hujus morbi conferre. Ad illustrandum hoc assertum proximius locus apud CHARLETONEM in exercitatione pathologica VII. succurrit, qui ita se habet: *Mulieres quaedam acerbis copiosis spermatis igniculis prurientes, desiderio consuescendi cum viris in seiva hysterica pathemata incidunt, hinc tantus in virginibus juxta ac foeminis salacioribus mali hysterici est provenus.* Qua de causa etiam antiquiores Medici permoti fuerunt, ut retentum semen pro principe nostri mali causa habuerint & omnem medendi scopum ac consilium eo direxerint, ut vel conjugium, tanquam efficacissimum praesidium, commendaverint, vel retento in utero femini variis modis exitum parare studuerint. Quo fit ut jure huc referri possit locus, qui exstat apud GALENUM commentar. in HIPPOCRATEM, Lib. VI. de locis affectis. c. V. inquit: *Accidens quoddam apparuit in muliere ex longo jam tempore vidua, quae, praeter cetera mala, nervorum quoque distensione vexabatur, obstetricae dicente uterum esse retractum, haec remediis ad hujusmodi affectum consuevis utebatur, & inter curandum manibus tractabatur circa partes muliebres: Oborta tiuillatione cum voluptate, veluti per coitum usu venire solet, excrevit crassam pituitam plurimumque semen, atque ita a molestia sua mulier liberata est.* ZACVTVS quoque LVSITANVS, item PETRVS FORESTVS pluribus probant historiis, ex semine vitiatum & retentum malum hystericum subortum fuisse; & addunt, finito paroxyfmo, ex relaxatis muliebribus copiosum humidum liquorem exstillasse.

§. XIII.

Hicce ita deductis & constitutis, nunc paullo penitius

C

nitius disquirendum venit, quo modo quave ratione sanguis, sive alius humor, circa uterum, vel ejus annexas partes ac vasa nimium congestus, & ex diuturniori mora & stagnatione vitatus & corruptus, tantas turbas & immanes commotiones nervosarum partium in universo corpore concitare possit. Nos, quantum rationabili conjectura assequi valemus, id duplici modo contingere posse asserimus. Primum nempe statuimus, corruptam materiam, tetris, quos emittit, vaporibus purissimo nervorum & fibrarum fluido infensissimis, ad progignendum id malum paratissimam esse: Magna enim & plane mirifica est tum suaveolentium tum graveolentium in motibus vitalibus invertendis, vel etiam immutandis vis & potentia. Consideremus saltim, quanta efficacitas sit narcoticorum, in sensuum, & mentis functionibus intercipiendis, quæ unice a vapore volatili, subtilissimo, nervorum fluidum purissimum & nobilissimum inquinante, pendet. Memoratu digna in hanc rem illustrandam HELMONTII observatio, quæ libro *de viribus*, §. 59. existat, meretur adduci. Ita enim ait: Suffitum novi, quo mulier repente corruit apoplectica cum lateris paralyti talisque perseverat, nisi suffitum e fimo equino per infundibulum transmissus instituat. Atque eodem loco idem auctor de se ipso refert, quod fumo carbonum in museo sub frigore hiemali in syncopen fuerit prolapsus, ut pro cadavere ablatus fuerit, cum gustus & odoratus amissione & vertigine, tinnitu aurium diutius permanente. Qui de perniciali fumi carbonum ignitorum noxa plura legere desiderat, is poterit venerandi PARENTIS observationes, quas de hac materia collegit in medicina systematica Tom. II. p. 297. consulere. Verum enim vero equis est qui de noxiis & plane damno-

damnoso effectu & operatione vaporum motibus vitalibus infensorum dubitare possit, si considerat sævum ac atrocem nostrum affectum in iis, quæ huic malo obnoxia antea fuerunt, solo moschi vel zibethi odore resuscitari & rursus etiam solis graveolentibus effrænatos hos motus in momento sæpius compefci posse.

§. XIV.

At vero vitiosam & corruptam circa uterum subsistentem humorem non modo tertio & maligno vapore nocere, sed alio adhuc modo causam tam gravium symptomatum effectricem præbere posse, nostra est assertio. Idque maxime omnium ob violentam vasorum & membranarum nervearum, a nimium congesto humore distensionem & distractionem, qua sensim sensimque per spinalem medullam universum nervorum & nervosarum partium systema, ob mutuam consortium, straturam & simile officium in effrænatos ejusmodi motus rapi potest, de quo effectu nemo facile ambigere poterit, qui considerat a sola ob stagnantem sanguinem tunnicarum ventriculi & intestinorum in malo hypochondriaco vel colica hæmorrhoidali distractione, sævos spasmos & gravia nervosi generis pathemata posse suscitari.

§. XV.

Vt vero nostrum assertum paullo evidentioribus argumentis demonstratum exhibeamus, non inconveniens visum est ea, quæ in dissectis hoc morbo defunctorum corporibus reperta fuerunt, in medium adducere. Primum prodeat VESALIVS, qui *lib. V. de humanæ corporis fabrica cap. XV.* testes hysteriarum foeminarum pila sæpe grandiores, modo luteo modo alio graviter olente humore infarctos reperit. RIOLANVS *ansbro-*

pologia lib. II. pag. 35. testem pugno majorem induratum notavit. BINNINGERVS *Centur. II. obs. XC.* in foemina hysterica demortua testes, cum vasis spermaticis & tubis uteri valde tumidis, & inflatis humore crasso albo & ex parte indurato refertos, instar steatomatis dimidia libra vidit. MANAGETTA *in M. N. c. D. I. a. 1. obs. 32.* in hysterica dissecta uterum cum testibus materia feminali corrupta, quæ caeco recenter coagulato haud absimilis erat, turgidum invenit. DIEMERBROECK *Anatom. lib. I. de ventre inferiore cap. XXIV.* scribit: *In variis aliis, quæ in vita suffocationibus uterinis frequenter laboraverant, plerumque inveni aliquem prædicto tamen longe minorem magnitudinis excessum, in eorumque modo uno, modo utroque liquorem quandam æruginosum vel croceum, aut flavescens.* Ex quibus observationibus oppido clarum esse arbitror, nostri morbi sedem non solum in utero, sed potius in vasis ad eum spectantibus, inque primis, in spermaticis, quærendam esse; utpote quæ numerosis & mire invicem convolutis & implicatis ramificationibus ad ovarium & uteri fundum abeunt, ut adeo in iis quam facile sanguis & humores congesti nimium stagnare, hæreret & tam gravium spasmodorum in utero & extra eum quoque in partibus nervosis causam præbere possint.

§. XVI.

Verum enim vero nunc nodosa & intricata admodum quæstio solvenda venit: Quare nimirum viri non similibus vel iisdem symptomatibus affligantur, qualia in foeminis observantur, eo, quod simili modo & sanguis & liquor feminalis in partibus generationi dicatis, nimirum vasis spermaticis, testibus, capsulis quoque feminalibus stagnare, & ibi vitari & corrumpi possit.

Ad quam respondemus: Omnino non deesse ejusmodi exempla, licet non tam frequentia, adolescentum, qui circa, vel etiam post annos pubertatis ejusdem generis symptomata spastica & convulsiva cum dolore pressorio & lancinante circa ilia & in pubis regione nec non languorem totius corporis, extremorum refrigerationem, subsequente mox ingenti præcordiorum angustia, cordis palpitatione, faucium strangulatione, difficili ad suffocationem usque respiratione patiuntur; quorum nonnullos quoque in convulsiones artuum, inque syncopem prolapsos esse Dn. PARENS observavit. Si in originem tam atrocium & insolitorum symptomatum inquiramus, varia se offerunt phænomena, quæ clare & dilucide commonstrant, graves has passiones a nulla alia causa, quam a copiosiori sanguinis ad vasa spermatica & testes affluxu, nimirum has partes vasculosas & nervosas distrahente & distendente subortas fuisse.

§. XVII.

Ita pronuper adolescens nobilis se decim annorum, staturæ proceræ & habitus corporis robusti & carnosî, sanguine & succis præter naturæ modum turgens, de gravi circa inguina, ubi vasa spermatica descendunt, dolore conquerebatur, & quod præter voluntatem ad membri erectionem, variis ad venerem in animo desiderii obversantibus, sollicitaretur: non ita multo post in febrilem quendam incidebat insultum per aliquot dies infestantem, quo remittente post aliquot septimanas eadem circa inguina passus est molesta incommoda, sed jam longe alia superveniebant accidentia hysterice plene non dissimilia: nam horribiles spasmi, a pubis regione ad dorsum, ad præcordia, ad septum transversum, ad cor, ad fauces, immo ad ipsum cerebrum ascen-

dentes, præcedente cordis palpitatione, strangulationem faucium, spirandi angustiam, animi deliquium, soporem, accedentibus etiam artuum convulsivis tractationibus concitabant, qui paroxysmus singulis fere mensibus repetebat. Hic, quod erat per quam notatu dignum, immani semper ciborum urgebatur appetentia, alvus autem semper erat adstrictior, ita ut fortiora purgantia eluderet. Præter hæc vasa mirum turgebant sanguine; pulsus, qui sub accessione valde erat inæqualis & depressus, post eam magnus & concitatus observabatur. Variis usus est & Medicis & medicamentis antispasmodicis, antepilepticis, foteriis quoque fontibus, sed parum inde utilitatis percepit: postquam vero ex consilio venerandi Parentis singulis fere mensibus sanguis e vena secta sex semper uncis fuit imminutus, & loco ordinarii potus aqua fontana usus est; nitrosis quoque pulveribus paullo largiori portione, ad sanguinis orgasmum deprimendum, in usum vocatis; atque etiam validiorem corporis motum, tranquillum vero & ab arduis meditationibus, quibus excellentis ingenii adolescens nimium semper indulgebat, mentem vacuum servavit; sanitati fere integræ restitutus est. Plura ejusmodi exempla non modo adolescentium, sed etiam virorum extra conjugium viventium, nobis obvia sunt, qui ex solo retento semine & nimia castitate in eadem fere, quæ hysterico affectui propria & essentialia esse solent, pathemata inciderunt

§. XVIII.

Postquam igitur satis abundeque demonstravimus, quid per retentum & corruptum semen muliebri, quod veteres æque ac plurimi recentiores pro præcipua passione

lio-

fionis hystericae causa allegare voluerunt, sentiendum sit; consequens nunc est, ut etiam nostram de altera causa, quae nunc temporis maxime urgetur, vitiatam nempe menstrui sanguinis fluxu, sententiam proferamus. Equidem id pro certo & indubitato habendum, innumera mala vatrique generis afflictiones a critico hoc praeter naturae modum se habente fluxu subnasci; sed quod semper proximam & continentem mali hysterici causam constituat, id minime pro rato ac statuto habendum est: Nam vidimus virgines & foeminas annosas hysterico morbo pertinaciter laborasse; quibus tamen menses, vel etiam haemorrhoides, satis liberaliter profluxerunt. Similem observationem etiam legere licet in CAROLO PISONE lib. cit. sect. II. Part. II. c. VII. ubi scribit: *Memini- mus toto illo anno, quo nobilissimam virginem primum invasit detinuitque hystericus affectus, adeo pertinaciter, ut vix respirandi locum frequentia symptomatum permitteret, tamen menses illi fluxisse legitimo tempore & modo, ac pro consuetudine, & postea semper, immo praeter menses haemorrhoides identidem & satis liberaliter.* Interea tamen id negare non possumus, in ipso morbo, immo saepius ante & post eum, solennem hanc & criticam fluxionem vitio quodam laborare, ac secundum tempus ordinem ac modum plerumque non recte procedere: ex quo tamen minime inferendum videtur, quod pro causa mali antecedente & proxima semper haberi debeat; quum pro effectu ipsius hoc mensium vitium saepe numero existimandum sit, quum ea sit spasmodorum indoles ac vis, ut omnis generis excretiones ex facili turbent, pervertant, immo penitus cohibeant.

§. XIX. *Supra omnia, non minus vobis*

Nihilo tamen minus in totum ex causarum pas-

rūm passionis hystericæ censu mensium fluxum excludendum esse non censemus. Nam multoties a nobis observatum est, virgines, quando mensium fluxus circa pubertatis tempus instat, pathematibus hystericis obnoxias esse, dum ob impeditiorem fluxum sanguis & vasa & fibras nerveas vehementer distendit & distrahit: neque delunt nobis plures observationes, ubi repentinam purgationis menstruæ per vehementem terrorem præsertim in personis sensibilioris naturæ, suppressionem gravissima mox hystericæ pathemata etiam epileptica subsequuta fuerunt; Et tale exemplum paucis abhinc diebus vidimus in virgine Judæa quindecim annorum, cui primum fluere menses cœperunt. Hæc inopinato nuntio de morte patris absentis vehementer perterrita, post cohibitum omnem ex utero fluxum, aphona reddebatur, non ita multo post intercepta omnium sensuum functione, in convulsivas artuum distractiones rapiebatur, facie valde rubicunda & tumida apparente, quæ tamen nostro consilio, sanguine e vena tali emissio & datis specificis antispasmodicis & epilepticis, integre restituta fuit; qualis observatio abunde nos docere potest, quantum potentiam menstruus sanguis, per terroris vehementiam celeriter in interiora repressus, in suscitandis generis nervosi morbis possideat.

§. XX.

Neque hoc loco ad statuminandam nostram hypothesein inconveniens duco ex actis Vratislaviensium, an. 1700. historiam morbi nostri adscribere. Mulieres quædam, quum imminet tempus, quo tributum menstruum solvendum est, primo quidem experiuntur anxietates præcordiorum, cordis palpitationes, anxietates miras cum artuum lassitudine & cephalalgis, deinde post varios spas-

spasmus hypochondriorum, & dolores tensivos in dorso & osse sacro ac regione pubis, tandem erumpunt in quantitate non magna menses; iste vero fluxus apud has paucis durat horis, apud alias diurno, aut longiori adhuc spatio circumscribitur, at infra tempus debitum atque iusto citius sistitur. Cessante vero fluxu exquisitissimi dolores vibrantes & lancinantes, per dorfi longitudinem ad cervicem usque diffusi, sese exerunt, in abdomine autem acutissimi dolores flatulenti adsunt. Ex dorso irruunt acutissimi isti dolores punctorii in caput, & tempora occupant, atque hinc singulis momentis exacerbantur. Dum autem caput dolore gravissimo, distendente, gravativo ac punctorio torquetur, facies inflatur, malæ rubore suffunduntur, ac vultus mediocriter ardet. Nonnunquam dolor acerbissimus in certo pericranii punctulo, quod transverso pollice contegi posset, tantum hæret, non minus tamen est penetrans, quam si clavus ferreus in caput vi adigeretur, ut optime describit SYDENHAM p. 487. § 499. unde etiam affectui nomen clavi hysterici indidisse videtur. Dolorem illum aliquando etiam comitantur enormes vomitus, plerumque vero cum illo conjuncta sunt febricula, agrypnia, lassitudo artuum, alvus adstricta, horror per intervalla recurrens, extremorumque frigus. Post aliquot dies inclinatur morbus, & symptomata mitescunt.

§. XXI.

In puerperis vero ob lochiorum fluxum non rite succedentem pathemata hysterica frequentius observantur, quod etiam suo tempore HIPPOCRATES notavit, qui libro, de natura mulierum §. IX. disertis verbis id exprimit: *Si ex partu non fuerit purgata femina, tumet venter & rigor ac dolor crura, immo ventrem ac lumbos tenet, quan-*
D doque

deque etiam ad viscera ascendit & foemina animo linquitur. Vidimus puerperas saepius primis a partu diebus ab aere frigido ad imum ventrem admissio, a levi animi motu, a longiori corporis extra lectum detentione, praviam horripilationem & extremorum refrigerationem in animi deliquias pulsu plane intercepto incidisse: alias in summam praecordiorum angustiam, & tantam virium imbecillitatem collapsus, ut morti proximas esse sibi persuaserint, conquerebantur insuper de pudendorum siccitate, de globo ex ima pubis regione ascendente ad stomachum, quem tactu etiam se & obstetrices deprehendere dixerunt. Quandoque vero ob dolores & spasmos mox primis a partu diebus lochia deficere incipiunt, vel plane cessant; atque medicus ob praedicia sanguinis per seclatam in pede venam missionem negligit, saeva inde spasmodica pathemata, cum immani abdominis, pubis, lumborum dolore lancinante & pressorio acuto consequuntur, quae superveniente denique summa praecordiali anxietate, spirandi angustia, inquietudine, assidua vigilia, demum in plenarium virium collapsum & ipsam mortem tandem, quod aliquoties vidimus, terminantur. Saepius quoque evenit, ab immodica & diutius perseverante lochiorum fluxione, leviori accedente externa causa, pathemata hysterica, animi praesertim deliquia cum extremorum refrigeratione insequi, quae tamen conveniente cura & solertia medici adhibita, & datis accommodatis praesidiis faciliori negotio discutiantur. Neque gravidae, maxime, quando sanguineo - cholericæ constitutionis sunt, ab ejusmodi uteri spasmis sunt immunes: vidimus eas circa tertium vel quartum mensem gravi iracundia affectas in praesertionem, in summum virium lapsam, immo in syncopem per aliquot horas durantem sub

subinde incidisse, a quibus tamen secta vena & adhibitis medicamentis spasmodicis, nitrosis, iuuante Deo feliciter liberatae fuerunt. Illud tandem hoc loco monendum duximus, quod in foeminis plethoricis, & quae in vehementes affectus proclives sunt, semper & vehementiora & periculosiora appareant symptomata, ac in corporibus imbecillioribus. Veteres inque primis GALENVS grauiora symptomata a semine retento, quam a mensium defectu vel vitio annotarunt: atque rationem in proclivi esse positam censemus, quod, ubi veteres retentum semen tanquam causam statuebant, vehementes coeundi deficiendum nunquam non conjunctum fuerit.

§. XXII.

Postquam igitur satis dilucide causas & generationem affectus hysterici, & symptomatum complicatorum deteximus, longe nunc facilius & expeditius erit, quomodo hic morbus ab aliis plane discrepet & disiunctus sit, perspicere: Nam nihil nostro tempore est frequentius, quam ut is non modo a mulierculis sed etiam a medicis cum aliis, quibuscum aliquid commune habet & praecipue cum malo hypochondriaco confundatur. Opera igitur erit pretium, si paulo specialiori tractatione de hoc discrimine acturus sim. Primum saepe confunditur cum syncope, a qua tamen multum differt; nam in hac pulsus penitus cessat, facies est contracta & moribundo similis, quum in praefocaticne uterina plerumque sit colorata, tumida, sub pulsu languido: deinde hysterica passio quandoque, testantibus exemplis, ad duos vel tres dies perdurare potest, quod de syncope dici nequit. Deinceps differt quoque ab apoplexia, ubi sub sensuum & motuum voluntariorum abolitione, stertor cum aegerrima spiratione & pulsuum celeritate est, qui

in hystericis minime conspicitur. CELSVS lib. IV. cap. XX. morbum uterinum distinguit ab epilepsia his verbis: *Vulve morbus interdum sic exanimat, ut tanquam comitiali morbo prosternat; distat tamen hic casus in eo, quod neque oculi claudantur, nec spume profluant, nec nervi distendantur.* Atque etiam in eo differentiam quandam animadvertimus, quod in epilepsia, affecta sedes sit dura mater & principium nervorum ac spinalis medullæ, & spasmi in capite per systema nervorum & per dorsalem spinam ad loca inferiora ferantur, quum in malo hystérico ea spasmodum sit natura ac conditio, ut ab utero incipiant, & postea, ob connexionem & communicationem, in nervos ossis sacri, & demum gradatim secundum spinæ longitudinem in superiores nervos & partes sese infinuent. Differt quoque malum hystericum a flatulentia primarum viarum, de qua præclarus locus in BALLONIO lib. cit. pag. 232. exstat hic adducendus: *Vulgo videmus ancillas & feminas nimium gula deditas, præsertim si pinguioris sint habitus & horreorum fructuum usu delectentur, dolores incredibiles in imo ventre sentire, unde defectiones animi, pulsus inequalitas, respirandi difficultas, & id totum hystericum esse putant: tamen vere non est. Sed quoniam in isto humorum impetu, ob partium cum partibus consensum, vix incolumis uterus esse potest, qui peculiaria quedam inducit symptomata, politrico potius loquendi modo, quam quod res ita habeat, uterina affectio nominatur.*

§. XXIII.

Fatendum quoque est, cum ipso dolore ex calculo nostrum affectum sæpissime confundi, cum in utroque atrox dolor in lumbis plerumque sit, cum stimulo ad
min-

mingendum, nausea quoque, vomitu, præcordiorum anxietate, & alvo valde adstricta, associatus: sed deficit faucium strangulatio, animi defectio, respiratio valde intercepta, & quod affecti non a suaveolentibus tam graviter lædantur. Sunt etiam, qui cardialgiam, qui colicam spasmodicam in fœminis pro morbo uterino habent, eo, quod summus dolor circa præcordia, anxia spiratio, omnium virium lapsus, alvi pertinax adstrictio, extremorum refrigeratio hunc morbum comitantur: sed atrocia tormina imi ventris, quæ nunquam non convulsivam colicam excipiunt, deficient. Neque in passione hysterica tam atrox & acutus in scrobiculum cordis dolor incidit, ut in cardialgia fieri solet.

§. XXIV.

Quod si vero ulla est affectio, cum qua nostra passio ratione symptomatum, ratione partium adfectarum quoque convenire videtur, est omnino affectio sic dicta hypochondriaca: unde etiam plurimi nostri temporis clarissimi nominis Medici morbum hypochondriacum & hystericum pro uno affectu habent, gradu tantummodo differentem: habet enim uterque plura inter se similia & communia symptomata, cujus generis sunt anxia præcordiorum constrictio, ægra spiratio, murmura & rugitus in ventre, dolor tensius in dorso & hypochondriis, pertinax alvi adstrictio, languor totius corporis, cordis palpitatio, impetuosa ructuum per superiora, cum quodam levamine, eruptio, anxietas & ingens inquietudo animi & corporis. Verum enim vero non exigui ponderis momenta & rationes sunt, quæ non levem, sed insignem horum affectuum discrepantiam, medico scitu omnino necessariam, commonstrant. Quandoquidem morbus hypochon-

driacus, si ullus alius certe hic chronicis & pertinacibus annumerandus est; jam vero id in praxi sæpius occurrit, quod gravidæ, quod puerperæ, quod viduæ sanguine & succis abundantes post gravem animi motum vel virgines post repentinam fluxus menstrui suppressionem immanibus hystericis pathematibus affligantur, quæ tamen recta curandi methodo transeunt, nec unquam revertuntur. Deinde hystericæ passio subito sæpe & ex improviso vehementer & impetuofas habet accessiones, ut affectæ repente in terram concidant, omni sensu ac motu privatæ, quod in hypochondriacis non animadvertimus. Atque etiam illud peculiare habent hystericæ, quod maxima symptomatum vehementia, qualis est, quando sensuum & mentis functio intercipitur, solo suffitu accensarum pennarum admoto naribus celeriter diminui & interdum etiam penitus tolli possit. Atque etiam affectio hypochondrica pernicialem suam vim & effectum præcipue in magno illo intestinorum ventriculi & œsophagi canale per spasmos & flatus exferit, quum portione intestini, & quam maxime coli aut recti fortiter spasms constricta flatu ad superiora usque ad ipsum ventriculum regurgitant, & ascendunt, summamque spirandi angustiam & præcordiorum anxiam coarctationem, dolores quoque tensivos in hypochondriis, aliaque id genus symptomata, efficiunt: spasmi autem a stagnante sanguine intra tunicas intestinorum nevas originem suam petunt: dum videlicet sanguinis per amplum hepatis vasculosum illud viscus & per totum systema ramificationum venæ portæ, valde tarde & impedite progreditur. In passione vero hystericæ, prima spasmodorum origo potius quærenda est in ipso utero, quum a sanguine, in ejus vasis stagnante, ejus fibræ, quæ

quæ a liquido nerveo per ossis sacri nervos & ramum intercostalem sensum ac motum suum recipiunt, valde distentæ vehementi spasmo afficiuntur, qui deinceps nervos, universos medullæ spinalis, & præcipue, qui ad musculos abdominis & lumbos abeunt, & ex parte etiam neruunt mesentericum, qui ad intestina fertur, in consensum rapiunt. Accedit etiam illud, quod spasmus in malo hysterico præsertim in puerperis orificium uteri interum, quod valde nervosum est, primum afficiat, & quoniam hoc cum principio vaginæ & sphinctere vesicæ arte connexum est, fit, vt hysterica sub morbi accessione continuum ad matulam stimulum persentiant; Cujusmodi symptomata in sceminis, quando passione hypochondriaca tentantur, non facile advertuntur.

§. XXV.

Præter hæc, hystericus morbus id plane peculiare symptoma sibi vindicare videtur, quod in eo abdominis muscoli tam vehementer introrsum contrahantur, ut quasi manibus fortiter compressi sentiantur, quo ipso etiam umbilicus profundius retrahitur, quum si vitium est in hypochondriis, venter plus extrorsum distendatur. Et quamvis in hypochondriacis, in ipso insultu extremæ partes non secus, ac in hystericeis refrigerant, tamen in his regio lumbaris acere & in credibile frigus sæpissime occupat, ut manibus percipi, neque valde calefactis linteis temperari possit. Frequentissime etiam fit, ut ingens instar clavi dolor certum & circumscriptum in vertice capitis locum occupet fixum, qui ob id clavi hysterici nomine venire solet. Inter signa quoque nostri morbi, illud referendum est, quod in multis globi ex imo ventre adscensio verus

fus superiora intus percipiatur. Quod symptoma, nostro quidem iudicio, duplicis generis causam agnoscit; quum in puerperis, uterus adhuc turgidus a flatibus, ob spasmodum orificii interni intus retentis & incarceratis, præter modum expandatur, atque intestina sursum urgeat, vel etiam hoc fit quando portio intestinorum sive potius coli, quod sub ventriculo jacet, flatibus nimium turgescit, quibus liber cursus & exitus, ob intestinum alibi spasmo constrictum, denegatus est. Deinceps, tam frequens animi deliquium, & tam subita ad suffocationem usque intercepta respiratio, cum faucium tam forti strangulatione, in malo hypochondriaco non observatur. Equidem difficilis spiratio affligit quoque hypochondriacos ab inflato ventriculo, qui septi transversii descensum impedit, originem ducens; longe gravior vero & atrocior in hysteris accidit, quæ, non tam ab inflatione ventriculi, quam a vehementi musculorum abdominis contractione & compressione longius durante proficiscitur. Liberam enim respirationem a reciproca & alternante contractione & dilatatione musculorum intercostalium, diaphragmatis, & musculorum abdominis fieri, res extra dubium in physiologicis posita videtur. Nam, quando musculi intercostales distenduntur, musculi abdominis debent contrahi, & quando illi contrahuntur, hi debent distendi, & extrinsecus moveri: ubi itaque per fortissimum spasmodum abdominis musculi ita comprimuntur, ut eorum alternativa distensio non possit habere locum, necesse est, ut nec contrahi possint intercostales musculi: unde fit, ut respiratio ad tempus plane cesset; & hac ratione gravia & periculi plena symptomata eveniunt. Nam intercepta respiratione sanguinis ex uno ventriculo cordis

dis in alterum circulus ac motus fistitur, & syncope insequitur, & quoniam hac ratione liber sanguinis motus & circulus per caput etiam impeditur, fit, ut a nimia sanguinis & humorum in vasis meningum congestione, aphonia, sopor & sensuum tam internorum, quam externorum defectio seu potius levior apoplexiæ species progenerentur. Tandem etiam hoc ad utrumque affectum rectius internoscendum commemorandum videtur, quod alia mali hypochondriaci, alia hysterici solutio, & alius quoque utriusque in morbos transitus fit: Nam hypochondriacis frequentius melancholiam, scorbutum, lentam febrem, morbum quoque sic dictum nigrum supervenire, ipsa experientia edocemur, quum uterina passio infeliciter sæpius in epilepsiam, in lethalem syncopem, in furorem uterinum, in acutam febrem terminetur. In corporibus quoque hisce morbis extinctis & defectis longe alia & valde differentia oculis se sistunt in visceribus affectis accidentia: Nam in iis, qui hypochondriaco affectu moriuntur, imi ventris viscera, ut hepar, lien, pancreas indurata, & scirrhusa corrupta plerumque offenduntur, quum in hysteriis, uti supra clare demonstravimus, vitium & corruptela magis in utero & ovariis deprehendatur. Ultimo loco id non prætereundum est, hypochondriacos nunquam tanta symptomatum vehementia infestari, ut pro mortuis & sepulcro destinatis habeantur, quum non raro illud in hysteriis evenisse, historiæ fide dignissimæ testentur. Hisce jam satis plene & dilucide in medium adductis argumentis & rationibus probe & ingenue pensatis & consideratis, cuius jam dijudicandum relinquo, annon magna & notabilis inter hos duos morbos sit

E

dif-

differentia, quæ in praxi recte instituenda non singulari suo usu & fructu destituitur, quod etiam fusius in sequentibus persequi nobis constitutum est.

§. XXVI.

Postquam itaque dilucide satis morbi nostri genium, sedem, causas & ab aliis similibus differentiam explanavimus, atque evolvimus, ordo nunc tractationis exigit, ut ad ejus curationem, quæ etiam non parum ab ea, quæ fit in hypochondriacis, distat, nos convertamus. Quum vero omnis rectæ curationis ratio in eo potissimum consistat, ut naturam ægotantis, quoad vires, quoad solidorum & fluidorum statum probe perspectam cognitamque habeamus, & deinde, ut morborum causis amoliendis accommodata remedia inveniamus; naturæ vero mulierum, quas etiam probe in cura discernendas jam diu HIPPOCRATES inculcavit, cum valde differentes sint, nec causæ semper & indole & vehementia eadem: oportet certe prudentem medicum & omnia probe circumspicere, & pro differenti rerum & circumstantiarum ratione medelam dirigere.

§. XXVII.

Primum vero nostra quidem sententia est, ut attendat medicus, num fœmina quam curandam suscepit, sit valde plethorica, vel potius sanguine & viribus exhaustum corpus habeat? in priori statu ad spasmodum & convulsionum vehementiam, quæ in sanguine abundantibus longe major est, quam in aliis, minuendam, non facile præsentius & efficacius ipsa venæsectione remedium invenitur; quæ, si major sanguinis copia urget, largior esse debet, vel iteranda. Ego PRÆSES memini serenissimæ personæ, quæ spasmodis uterinis crebrius & immaniter cruciata, sine omni sensu & motu, facie rubicun-

hicunda tumida, instar apoplecticæ jacebat & ter vel quater in hebdomade accessionem habebat, sed nullo alio, quam venæsectione in brachio instituta remedio, poterat sublevari. Ego etiam certo possum asseverare, virgines sanguine plenas sæpius respiratione & loquela privatas, mensibus repente per terrorem cohibitis, vel epileptico quoque insultu correptas bis uno die instituta venæsectione restitutas fuisse.

MERCATVS & RODERICVS a CASTRO venæsectionem omnibus aliis remediorum generibus præferunt, præsertim, quando a sanguinis abundantia & menstruorum retentione malum fovetur; quibus etiam calculum adjicit, HÖCHSTETTERVS *observ. V.* Præterea HIGHMORVS *libr. de passione hysterica* venæsectione sola & iterata insultus vehementiam fractam, motusque convulsivos proffigatos fuisse, cæteris omnibus nihil proficientibus, fideliter testatur. Notabilia etiam sunt, quæ habet PANAROLLIVS Medicus Romanus in *iatrologiæ sententia II. observ. 30.* Mulieres, inquit, sæpe hysterice passionibus cruciantur, in quibus phlebotomia in ipso animi deliquio est celebranda. Vestalem hac de causa agentem animam phlebotomia sanitati restituumus quum adstantes moniales me temerarium appellarent.

§. XXIIIX.

Commemoratu quoque digna est historia Monialis ab HÖCHSTETTERO *dec. IV. cas. II.* relata, quæ cum ex mensium vitio horribilibus ex utero convulsionibus diu afflictæ fuerit, nec ullum remedium iis mitigandis idoneum repertum, tandem ad venæsectionem tanquam ad sacram anchoram confugiens singulis mensibus primum, deinde quolibet trimestri secta vena convaluit. Consulantur quoque de hoc remedio

dio Miscellanea curiosa D. I. an. 10. obs. 58. item 42. RIVERIUS neque minus SEPTALIUS magnæ famæ medici venæsectionem ceu optimum cum ad præservationem tum ad curationem hujus morbi remedium apprime in scriptis suis laudant, quæ omnia hac cautione & observatione sunt intelligenda, ubi videlicet manifesta plenitudinis adfuerint signa, vel menstruus sanguis diu fuerit retentus aut suppressus.

§. XXIX.

Nunc ulterius dispiciendum est, quid a Medico perito in ipso paroxysmo, ut ejus ferocia mitigetur, agendum sit: Sequimur hæc in re medicorum antiquissimum ipsum nempe HIPPOCRATEM qui graveolentia naribus applicanda suadet, qualia sunt castorina, asaætida, fumus plumarum perdicum, quod remedium uti mulierculis familiarissimum & domesticum ita præstantissimum est. Ex compositis aqua hirundinum acida cum castoreo, spiritus urinosus volatilis cum oleo rutæ & essentia castorei nobilitatus, extrinsecus naribus offeratur. Vidimus sæpissime scæmellas gravi sopore oppressas & moribundis similes ab usu horum remediorum ad se rediisse, & quasi in vitam revocatas. Auspicata hujus operationis in eo mihi videtur ratio consistere, quod salini volatiles ejusmodi vapores in nervosas cerebri membranas dum penetrant, iis ipsis novum robur, & vigorem addant & vim systolicam depressam restituant, & sanguinem atque humores ibi subsistentes discutiant. Multum quoque ad sublevandum durum affectum confert compressio imi ventris cum cingulo præsertim ex corio Moscovitico vulgo *Zuchten* confecto, quod remedium quam maxime in puerperis, si hoc malo corripiantur, locum invenit. Est præterea hoc corium

odo-

odore & hypochondriacis & hystericis valde amicum.

§. XXX.

Magnum quoque si præfens paroxysmus est, in expedita alui apertione, quæ ut plurimum solet esse constrictissima, ut nullus flatus transmitti possit, est præsidium; commodam hac in re clysteres præstant operam, ex speciebus appropriatis, ut radice & semine levisitici, quæ specifica sunt, floribus chamomillæ vulgaris sambuci & feminibus quatuor carminativis sero lactis incoctis sunt apparandi, quibus postea sufficiens quantitas olei cocti ex anetho vel floribus chamomillæ adjici potest: ubi vero fortior strictura alvi & intestini recti est, ut clysteres admitti nequeant, longe consultius est, pura olea expressa vel axungias injicere; cujus generis sunt axungia taxi, pinguedo castorei, oleum anethinum & ejus generis. Dicitur vix potest, quam desideratus in alvo aperienda ab ejusmodi clystere qui omni stimulo privatus est in sublevandis symptomatibus subsequatur effectus. Mirifice quoque ab eorum usu fluxus & mensium & lochiorum adjuvatur.

§. XXXI.

Videbimus jam quænam porro alia externa ipso in insultu utilia & a quibus allevatio peculiaris expectanda sit: Mirum dictu est quam singularis & plane mirabilis emplastris, quæ graveolentiam habent, ut sunt ex opoponace bdellio galbano sagapeno asa fœtida parata, medicis & antiquis & recentioribus virtus ascribatur, si umbilico vel pudendis applicentur. Digna notatu sunt, quæ FORESTVS *lib. 28. observ. 32.* hanc in rem profert, dum scribit: Apposito pudendo muliebri tali emplastro statim laxabatur uterus humiditate

quadam feminali ex locis muliebribus excurrente, atque utero mox relaxato ægra furgens bene se habebat; non ita multo post hæc ipsa boni habitus & satis salax marito copulata belle ac sana vixit. Neque inter externa antiquissima illa & HIPPOCRATIS & GALENI auctoritate & decreto comprobata medendi ratio, quæ sit per suaveolentia utero immissa nobis erit prætereunda, præsertim quum videamus præstantes recentiores ævi medicos horum usum plurimum commendare. Etiam si vero certam & nostram experientiam de eorum effectu singulari non adducere possumus; tamen, quum horum operatio magnæ rationum probabilitati innitatur, nolumus illorum penitus usum repudiare, ob hanc potissimum rationem, quod suaveolentia, ut moschus, Zibethum, Styrax, Benzoe, ex quibus suffimigia ad uterum apparari solent, copiosa & blanda sulphurea exhalatione fibras uteri spasmo valide constrictas relaxandi potentia gaudent, ut sæpe ab horum applicatione crassus & putridus humor sensibilibiter effluat: nam spasinis vasorum & fibrarum uteri sopitis, major fit sanguinis affluxus, & melior circuitus, & partis affectæ calor, qui humiditates stagnantes resolvit, consequitur; cum gravi & acri odore prædita contrarium plane effectum in meningibus & nervosis capitibus a collectis ibi humoribus valde relaxatis exerant.

§. XXXII.

Ad immanes uteri spasmos præter externa jam recensita naturæ jam langvescenti per appropriata quædam interna succurrendum est, inter quæ, nostra quidem experientia principem sibi vindicant locum pilulæ antispasmodicæ, quæ ex myrrha, sagapeno opoponace, asa foetida, castoreo, croco: sumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus paran-

parantur, adjectis interdum sex vel octo granis camphoræ & laudani opiat: ex scrupulo uno possunt formari pilulæ decem, & singulis horis duæ assumi cum aqua florum chamomillæ. Incomparabile sæpe præter omnem spem ac opinionem ab hoc remedio levamen observavimus:

§. XXXIII.

Postquam ea remediorum genera, quæ potissimum ipso in paroxysmo ad ejus impetum refrenandum multum levaminis asserunt, proposuimus; sequitur jam, ut circumspiciamus, quanam quiescentibus gravioribus symptomatibus, præcipuum sibi locum in eradicandis mali causis vindicent. Nos, & crebra experientia & valida ratione adducti asseveramus, primam regionem, quæ vitiosorum humorum colluvie, plerumque valde repleta est, accommodatis remediis esse expurgandam, idque eo magis faciendum, quando in ipso paroxysmo largius anodyna, graveolentia & vehementes commotiones sistentia adhibita fuerunt. Dicitur vix potest, quantum commodi atque emolumenti in erigendis viribus inde afflictæ experiantur, maxime, quando alvum solventibus adjungantur, quæ excretionem sanguinis & humoris corrupti in utero simul adjuvant, & blande spasmos sedant, & transpirationem promovent; ex horum censu pilulæ Becherianæ, sive ad earum exemplum concianatæ ob insignem ulum & efficaciam laudem & commendationem merentur, præsertim si loco stimuli extractum Panchym. Crollii, & ex antispasmodicis, cinnabaris præparata, & unum vel alterum granum extracti croci & castorei adjiciatur: sufficienter sic iteratis vicibus prima regione a vitiosorum saburra evacuata & liberata, ea in auxilium vocanda sunt, quæ virtute & sedativa & simul diaphoretica sanguinis & humo-

humorum motum ad exteriora dirigunt, & liberrimam perspirationem & distillationem feri vitiosi & impuri procurant, quod sapissime ipso in paroxysmo magis adhuc gignitur & congeritur. Ad hunc scopum obtinendum varia & multa experientia comprobata in medium producere possemus; sed sufficiant saltem hæc, quorum mirabilem plane in hoc gravi morbo compescendo effectum sæpius vidimus; qualia sunt spiritus cornu cervi, vel eboris probe per rectificationem purificatus, vel etiam spiritus Bezoardicus Bussii, spiritus cornu cervi succinatus, spiritus tartari bene præparatus, qui volatiles spiritus commodissime maritari possunt cum liquore anodyno minerali, cum essentia croci, castorei, succini, immo cum laudano liquido; quo medicamento prudenter pro temporis & circumstantiarum ratione usurpato nihil vidi præstantius, quum sanguinis videlicet & humorum circulum ad partes extremas, & ad statum naturalem optime reducat. Post eorum usum crebrius iteratum mollior fit habitus corporis, summæ partes corporis antea frigida & contractæ calore & madore temperato perfunduntur. Et sicuti sponte sæpius solius naturæ beneficio, sine medici ope ejusmodi graviores spasmodico-convulsivæ passiones largiore sudore solvuntur; ita eo magis medicus hos naturæ bene operantis effectus observare, & convenienti medicina secundare, adjuvare, minime omnium vero suppressere vel cohibere debet.

§. XXXIV.

Hiscæ ad eundem scopum obtinendum alia non inferioris facultatis præsidia interponi possunt utilissime; cujus generis sunt pulveres, qui secreta & specifica quadam qualitate spasmi & convulsivis motibus

bus sopiendis dicata sunt, ut pulvis Marchionis, specificum cephalicum Michaëlis, pulvis, qui ex secunda humana siccata, visco quercino, succino, coralliis, croco & castoreo, & anthophyllis paratus est, quorum usu instar incantamenti convulsivas epilepticas motiones artuumque agitationes filuisse, aliquoties vidimus; si modo ejusmodi indolis & virtutis remedia non ante solutam plethoram, nec ante impuriorum humorum sufficientem per alvum evacuationem usurpentur.

§. XXXVI.

Verum enim vero, quum in ejusmodi morbis spasmoticis, in quibus graviter totum systema nervorum læsum est, recte curandis, magna prudentia medici opus sit, ut naturam individui laborantis, neque minus vim & causam morbi valde sæpius differentem probe dignoscat; ita quam maxime in passione hysterica id necessarium esse, crebrior nos docuit observatio. Vidimus enim hoc malo afflictas, quæ nullo modo graveolentia, sive interno sive externo usu ferre potuerunt, quæ in aliis præsentissimam opem tulerunt. Vidimus etiam nonnullas, quæ ipso in paroxysmo graviore syncope oppressæ erant, sola aquæ frigidæ adspersione in facie, frustra adhibitis validioribus & spirituosis in vitam revocatæ fuerunt. Quædam calidioris & sensibilibioris naturæ nulla calida sive extrinsecus sive intrinsecus adhibita ferre possunt, adeo ut a balneis, fomentis, inimentis, nervinis, calidis non parum lædantur; Non dissimili modo sese res habet cum anodynis & opiatis, quæ in enormibus compescendis spasmis & doloribus quibusdam exoptatissimum afferunt levamen, quum in aliis, ubi genus nervosum maxime debilitatum est, non nunquam damnum inferant. Vidimus solo aquæ potu
F
quas-

quasdam a gravi paroxysmo liberatas, qui tamen alius erat nocentissimus; Tantum refert in morbis mulierum curandis earum naturas recte discernere, quod egregium monitum a primo & optimo nostræ artis conditore HIPPOCRATE *lib. I. § II. de morbis mulierum, sedulo inculcatum & frequentius reiteratum observamus.*

§. XXXVII.

Præterea quum hoc malum quam facile, si non perite tractetur, revertatur, vel in alium morbum chronicum, in primisque hypochondriacum degeneret, præcavendum id omni modo ac ratione est: quod fit, si post morbum finitum ad excretionem mensium respiciamus: Nam si ullus morbus hanc salutarem excretionem in modo & ordine turbare & pervertere valet, profecto est hystericus, qui violentis spasmis uteri fibras & vasa & imprimis orificium ejus internum ita vitiat, ut nimium contrahendo ingentem postea debilitatem & toni relaxationem relinquat, quam postea sanguinis & humorum stagnationes, congestiones, infarctus mille vitiorum causa presso pede insequuntur. Ego certe suffultus experientia venerandi Parentis nil efficacius, nil præstantius ad hæc mala antevertenda, commendare possum, quam thermarum Carolinarum usum internum cum conveniente regimine & prudentia administratum; utpote quum thermales aquæ minerales semper fere & tutiores & efficaciores ipsis frigidis acidulis in morbis mulierum percurandis observentur. Præterea in promptu adhuc sunt alia remediorum genera, quæ tonum & robur uteri restituendo, graves ab eo afflictiones arcant, cujus generis sunt: temperata balsamica ex myrrha, succino, extractis amaricantibus & carminativis, præsertim Zedoaria, corticibus aurantium cum menstruo

struo minus spirituosum in elixirium redacta & frequentius usurpata: nam hæc ipsa etiam mensium negotio & ventriculi digestionem egregie velificantur, quod adhuc certiori & præsentiori effectu perficiunt, quando temperatis balsamicis pilulis, polychrestis, decenti tempore usurpatis, sordium alvinarum excretio simul secundatur.

§. XXXVII.

Nunc accedimus ad aliud auxilii genus summum, quod etiam ex justo vitæ regimine petendum, idque est conjugium; cuius incomparabilem vim ad affectum hystericum expugnandum præter auctoritatem summorum virorum, & experientia & ratio, luculenter comprobant atque suffulciunt. Audiamus jam ipsum HIPPOCRATEM, qui libro de morbis virginum c. 3. ita scribit: *Curatio virginum hystericarum est sanguinis detractio, si nihil fuerit quod impediatur; ego vero jubeo, virgines cum hujusmodi patiuntur, quam citissime viris cohabitare: si enim conceperint sanæ fiunt; si vero hujusmodi non adfuerint, simul cum pubertate, aut paullo post corripimur, si non viro nupserint.* DVRETUS inquit in enarratione ad cap. LIX. HOLLERII: Nuper vocatus sum nocte media ad curationem mulieris, quæ hysteri a suffocatione laborabat, & conciderat quasi mortua; eam inveni frigidiorē marmore, pulsus erat parvus, maritus aderat de uxoris salute valde sollicitus; bene esse dixi, jussi ut rem cum uxore haberet, rem habuit; indeque statim convaluit. VALESCVS de TARANT. *philom. pharmac. l. 6. c. 10.* si fiat, inquit, affectus in virgine propter retentionem spermatis, nubatur illa, & morbum effugiet. CAPIVACCIVS vero, ut efficacius sit hoc remedium, jubet, ut virpenem inungat oleis aromaticis & zibetho. De mirabili hujus remedii effectu memoratū dignum legimus exemplum apud ZACVTVM LVSITANVM

NVM 52. *prax. med. admirand. observ. 91.* Quum enim virgini cuidam multa remedia pro hisce symptomatibus levandis præscriberentur frustra, solum legitimum conjugium erat remedio, a quo convenientem adepta medicinam effloruit, revixit, & roseo nitidoque colore perfusa pristinae sanitati fuit restituta.

§. XXXIIX.

Quando ab uterinæ lymphæ orgasmo oritur hæc passio, omnia calidiora cane pejus & angue vitanda sunt, cui etiam RODERIGVS a CASTRO *de morbis mulierum lib. II.* item LVDOVICVS MERCATVS *lib. II. de morbis uteri cap. III.* adstipulantur, qui magnum damnum exinde experti sunt; potius ad temperandam lymphæ acrimoniam & orgasmum sanguinis & humorum reprimendum, refrigerantibus uti præstat, ex quorum censu potus aquarum, serum lactis pro potu atque nitrosa eminent, quorum virtutem in extinguenda libidine TIMÆVS a GÜLDENKLEE *lib. III. cap. LII.* non satis potest dilaudare.

§. XXXIX.

Postquam igitur argumentis fatis firmis & solidis neque minus clarissimis rationibus magnam & insignem illam veri mali hysterici atque hypochondriaci differentiam, quæ ratione originis, ratione sedis affectæ, ratione symptomatum, periculi quoque, & potissimum ratione curationis plane alia atque alia est, dilucide deduximus, & demonstravimus; nihil jam restat amplius, quam ut artis nostræ tirones, qui in ejus exercitio cum ratione, peritia & prudentia versari volunt, serio moncamus, ne tam facile hos inter se dissidentes morbos, ut sæpe præpostere accidit, inter se commisceant & confundant, sed probe distinguant, eo, quod sine magno incommodo & detrimento ægrotantium sæpe id non fieri potest:
Nam

Nam certe id nostris temporibus ubivis fere usu venit, ut nulla amplius mentio mali hypochondriaci inter mulierum morbos fiat, ut potius promiscue & indistincte omnis, quæ cum doloribus, spasmodicis, flatibus, anxietatibus jungitur passio, non modo a mulierculis, sed sæpe numero etiam a medicis pro morbo hysterico habeatur. Possimus quidem ut alios errores in medicina, ita etiam hunc quam facili animo ferre, nisi damnum non raro per ipsam curationem inde miseræ fœminæ acciperent: Nam certe non parum differt medendi ratio genuini morbi hysterici & morbi hypochondriaci: nam sicut in hoc vehemens corporis motus & exercitatio, medicamenta carminativa, spirituosa & volatilia, calidiora stomachica, & aromatica, salia neutra stimulantia, & aquæ minerales, amara alvum solventes, inque primis medicamenta martialia optima hujus pertinacis morbi sunt præsidia: ita fœminæ vere hystericæ non leviter interdum ab hisce læduntur, quum potius contraria, quæ nimios & effrenes solidarum partium motus sedant, & componunt, ut venæsectiones, quies corporis, anodyna, nitrosa, antepileptica, refrigerantia, potus aquæ frigida, serum lactis interdum, exclusis calidis, etiam ipso vino, quod ex toto hystericeis circumcidendum est, locum inveniant commodissimum. Concludimus tandem & asserimus passionem hystericam esse uteri & partium cum ea connexarum vehementem spasmodicum qui a nimium congesto ibi sanguine & lymphâ, interveniente gravi animi adfectu oritur, & per systema nervorum & nervosarum partium secundum spinæ longitudinem celeriter propagatur & gravissima sæpius in imo, in medio ventre, & in capite producit symptomata. Denique summo Numini pro præstito auxilio immortales agimus gratias & labori huic imponendum potius censemus

F I N E M.

NOBILI ET DOCTO IUVENI,
FRIDERICO HOFFMANNO,

MEDICINAE CANDIDATO

S. P. D.

IOAN. PETR. de LVDEWIG,

FRIDERICIANAE CANCELLARIVS.

Alii, ambitus crimine, adfectant honores,
parum meritos; nulla arte, doctrina uel
nulla uel leui. Qui ideo causam dant,
requirendi multoties: quo casu fortunif-
que factum sit; ut adpellentur, publica autoritate,
DOCTORES? quos, consultum magis esset, adfigi in-
firmis subselliis. Scilicet corona inaugurantur multi;
qui neque certarunt unquam, neque ex arena discesse-
runt uictores. Vitia haec iure uocaueris, seculum;
in republica litteraria. In alia omnia, doctè iuue-
nis, iuisti adhuc: recusatis toties, tibi oblati & pro-
meritiis, in medica arte, honoribus. Nam, licet, in saluta-
ri doctrina, profeceris multum; sedulus auditor magni
& toto orbe, celeberrimi parentis, idque a puerili aeta-
te adolescentulus; deinde non formulariae tantum me-
dicinae; sed rationali incubueris; eoque sine animum
instillaueris praeceptis omnis generis philosophiae, na-
turalis maxime & mechanicae; quam iure dixeris me-
dicinae platen ac parentem; imo adsuefactus sis quo-
que aegrotorum lectulis, consiliisque tuis conualuerint
plures: maluisti tamen, esse, quam uideri; uincere,
quam triumphare. Tantum abest, potuisse Te, com-

mo-

moveri precibus meis aliorumque, qui te norunt; ut, subfelliis relictis, catbedram conscenderes, in tua arte, supremam. Nunc demum exple nota mea tuorumque. Quod institutum tuum eo maiori gaudio excipio; quo diuturno magis firmiorique uinculo illustribus parentibus tuis; inde a quadraginta fere annis, me sentio obstrictum. Accedit, quod THEMATIS tui argumentum, cuius auctor es & actor, in academico conflictu, me admonuerit iurisprudentiae & medicinae collationis singularis. Debetur iurisprudentia nostra Latio; medicina uestra Graeciae & orienti. Vtraque non domi nobiscum nata; sed adducta aliunde foris. Qui igitur uel in morborum causas indagant uel morbis requirunt remedia; illi Graecorum, apud uos, maximi faciunt placita decretaque; quae caeco plerumque impetu sequuntur. Vti uero Germanorum & Graecorum non habitus idem; neque Germaniae idem coelum eademque terra aut aer: ita saepius fit, ut, quod uni profit, obsit alteri, neque morborum utrisque uel causae eadem uel eadem remedia. Quae omnia inuicem distinxisse atque internosse; illud demum opus non formulariae medicinae; sed rationalis uere. Idem peccant iuris nostri interpretes. In iurisprudentia Graeciae & Latii pubertas duodecim aut quatuordecim annorum, quod, in calido climate, fructus citius maturescant: sed, in hac aetate uel, quis pueris aut puellis suaserit aut indulserit, in Germania, nuptias? Steriles in oriente uteri; inde ius trium liberorum reddit parentem ab omni tributo immunem.

Si

Si haec eadem iura dixeris dederisque foecunditati Hel-
veticarum mulierum: quae tandem familia permanserit
tributaria? Italice iure, uerbo licet fallere neque nuda
pacta obligatoria sunt, quod Italis leues animi, uolu-
biles & lubricae linguae. Contra Germani, graues & sin-
ceri, uerbo stant & sefellisse fidem, nota infamiae. Fru-
ctus pendentes in frugifera Italia, pars sunt fundi: con-
tra in patriae sterili solo, fructus ei cedunt, qui rastro
agrum subegerit. Mille casus & causas ita dirimere &
respondere soleo, ex differentiarum mearum Latii & Ger-
maniae, adparatu. Quo lumine qui perfudit animum
suum: illi facile est, ad respondendum forensia dubia, in
quibus aqua haerere solet, utriusque miscellionibus nu-
gacissimis. Idem tu, in HYSTERICO nunc MORBO,
doces medicos ignaros, idque ex eadem differentiarum
penu. Ridet Tullius formularum iuris cantores, ineptos
leguleios. Ex eadem causa expungendi e medicorum al-
bo blaterones. Qui remedia non ex arte requirunt;
sed ex libris, nulla cura adbibita, qui & quibus illa sint
scripta & commendata? Sequeris in eo uestigia prou-
dissimi parentis tui, MEDICINAE RATIONALIS cul-
toris saluberrimi. Neque a te, & philosopho & medico;
sperare tantum: sed etiam considerare prorsus licet: fore,
ut & Academiae huic sis profuturus insigni doctrina tua.
& gloriam PATRIS & AVI tui, augustalium archia-
trorum, haereditario quodammodo iure, & expleturus
sis & adaucturus ex asse, tuis charissimus unigena.
Veni & scripsi HALAE Salicae die X.
Kal. Aug. MDCCXXXIII. Di-

DILECTISSIMO ET CLARE DOCTO
F I L I O
FRIDERICO HOFFMANNO
PRÆSES.

Docta & egregie elaborata dissertatione Tua
solemniter ventilanda me duplicem gratu-
landi occasionem nactum esse, equidem in
sinu gaudeo. Gratulari enim mihi jure
meritoque possum, quod Ego jam Senex unicum mei
nominis filium, qui patris & avi, & majorum clarissi-
mi nominis medicorum vestigia strenue in excolendo
studio medico sequutus est, in doctorem cathedram
ducere, quod Dei beneficium est, valeam. Tibi vero,
dilectissime Fili, etiam ex animo non possum quin gra-
tuler, quod ingenium ad studium medicum a teneris
annis propeusissimum, semper in Te perspexerim, ut
medicis medicos creari recte omnino dici possit. Hanc
vero, quam Tibi benigna natura concessit, indolem,
tanta solertia, tanto studio excultisti, ut nihil, quod
ad artem salutarem perficiendam ullo modo pertineat,
vel quod ipsi ornamentum, & adjumentum prestare
possit, pretermiseris. HIPPOCRATES filio suo sacra
artis nostrae aduenti geometriae & numerorum scien-
tiam plurimum commendavit, ut videtur, ad iudicium
G ac-

acuumdum, quod, si ulla in arte vel scientia, certe in
medica, ubi mutuas relationes & proportiones virium
in natura semper dijudicare & invenire debet medi-
cus, ceu summe necessarium desideratur. Tu, cha-
rissime fili, peculiari natura impetu & ardore a pri-
mis statim etatis annis hac studia aestimasti, & sub
ductu celeberrimi Wolffii, exiguo temporis spatio pre-
cipuas Matheseos partes, non exclusis Algebraicis prin-
cipiis, comprehendisti. Præterea interiori rerum na-
turalium contemplationi beneficio experimentalis Phi-
losophiæ, Chymicæ & Mechanicæ insigni cum delecta-
tione indulxisti. Demum, ad artificiosissimam huma-
ni corporis structuram feliciter per varia exercitia
anatomica inspiciendam animum applicasti: Postea
Te totum meæ instructioni & ductui tum in theoreti-
cis, tum in practicis & clinicis plures per annos com-
misisti, ut ante quinque jam annos per consuetæ exa-
mina ab honoratissimis meis Collegis doctorali digni-
tate dignus habitus fueris. Maxime omnium vero
Tibi ob id gratulandi occasio subnata est, quod non
præceps, ut nostri temporis mos est, in honores ruere,
sed potius studia tua ad maturitatem perducere, ad
fecundiores & pulchriores fructus proferendos, volue-
ris. Id demonstratum dedisti in præsentî dissertatione,
quam proprio motu practicam, ex multis aliis curiosis
physicis thematibus, eligere voluisti, ut, quod caput
artis medicæ est, tuos in pathologicis & practicis pro-
gres-

gressus eo clarius commonstrare publico posses. Nihil jam reliquum est, quam ut perpetuam divini Numinis gratiam, benedictionem atque clementiam Tibi, & Tuis laudatissimis impostertum conatibus theoreticis & practicis ex intimis animi medullis apprecer, spe firma fretus, fore, ut si Deus vires ac vitam concesserit, res publica nostra Apollinaris, patria quoque, & misere agrotantes exoptatissimos a Tua solertia & eruditione medica fructus repetere & expectare possint. Faxit Deus feliciter.

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

IO. HENR. SCHVLZE.

TRia iam lustra pridem effluerunt, ex quo coaluit amicitia, quae inter nos tam firma & constans mansit, ut numquam conciliare aliquo opus fuerit. Tibi tunc contingebat in aedibus venerandi Parentis Tui integro biennio benignissime foueri, & ad interiora artis nostrae, magno meo fructu, deduci, quum TE, admodum tunc adolescentulum, penitus cognoscere, probitatem Tuam diligere, & felix ingenii ad optimas litteras impetum admirari coepi: ut iam tunc non sperarem, sed considerem, talem TE futurum, qualem nunc cognitum omnes iudicamus. Ita facile proficiebas, quam iucunde ad studia omnium artium ferebaris: tantumque aberat, ut incitari deberes, ut potius saepe de moderando tam acri cursu esses admonendus. Ipsum, quod animo recreando, corporisque

G 2 curan-

curando, indulgebatur tempus, non videbatur TIBI incundius
 posse transigi, quam si de literis cum aliquo domesticorum dis-
 sereres, aut parenti aliquid præcipienti egrotis adflares, aut labo-
 ribus chemicis occupato operam dares, attenderesque sermonibus,
 qui de rebus gravibus & utilibus habebantur. Jucundissimum
 deinde mihi fuit, TE, vitæ academicæ curriculum modo in-
 gressum, ad bene dicendi ac scribendi artem deducere: in quo
 iam memini TE mihi assiduum fuisse, ut nec inclementissimo
 cælo impediri TE umquam patereris. Disiungbat nos, atque
 metam isti iucundæ exercitationi ponebat, meus in academiam
 Altiorissimam discessus: sed animi coniunctionem diuellere non po-
 terat illa, quæ corporum conspectum prohibebat, locorum dis-
 iunctio; quin & TV crebris a me literis amorem testatus es, &
 ego incundissimum duxi literis TEcum colloqui. Neque vero
 quicquam accidere optabilius mihi poterat illo Tuo ad eandem
 academiam ante hos decem annos aduentu, quo mihi Tua con-
 suetudine per sex menses frui hæbat, TEque comite aliquoties
 a vicinis vrbes excurrere. Memineris certe, quam iucunde
 cum venerando sene, illustri quondam archiatro IO. MAVR.
 HOFFMANNO, Onoldi fuerimus, quamque delectatus
 venerabili eius canitie fueris: ego certe memini quam is TE
 coluerit & dilexerit, cognita indole egregia & profectibus in
 in arte salutaris, ex sermonibus in longam noctem protractis,
 non sine admiratione intellectis. Quantum TV vero postea ad-
 jeceris tot annorum indefessa industria, tot visis auditisque in
 illo ad Batauos itinere præclaris viris, domi autem, tamquam
 in A. Sculapii templo, parentis perfectissimo exemplo & fidelissi-
 ma institutione aditus fueris; quantum denique fructum at-
 tulerit, quod eidem ad summos monarchas & principes vocato
 toties comes iussit, commemorare superseæo, quum crebro ur-
 tis & felici per tot iam annos exercitio ostenderit, quantum
 TE pater & avus excitauerint, ut, quorum nomina accepisti,
 eorum em doctrinam, in medendo dexteris item, gloriam ac fe-
 licitatem adsequeris. Quæ cum ita sint, vix video cui maio-
 ri iure gratulari quisquam posset honores Doctoresales, haud cer-

te præcoces, & iusto celerius arreptos, sed, quæ Tua fuit modestia tam diu dilatos, ut gloriosiores essent tunc demum accepti, postquam artis præclaris operibus civibus Tuis crebro spectatus & comprobatus fuisti. Macte ista virtute Tua, Amice & Compater honoratissime, cumque illustri parente Tuo, quem & ipse ea pietate colo, quæ parentibus debetur, ac indulgentissima matre, diu ita vive, ut senectutis ipsorum solatio sis iucundissimo. Det TIBI DEVS, cum firma valetudine optatos porro rerum omnium successus, eamque felicitatem, ut ex TE notam patria Tua prolem habeat, quæ, ad LAURENTIORVM FRIDERICORVMque laudatissimas imagines formata, HOFFMANNIANVM nomen & sanguinem ad rerum usque finem propaget. Vale a. d. XVI. Julii
1700. 1700 xxxiii.

VIRO OMNI ERVDITIONIS LAVDE CON-
SPICVO NEG NON PATRVELI SVO
SVAVISSIMO

S. D. P.

ERNESTVS VLRICVS HOFFMANNVS,
SCABINATVS HALENSIS ASSESSOR

JUstam sane reprehensionem incurrerem, nec sincero atque infucato, quæ me omni tempore amplexus es, amore dignus essem; si inter tot votorum atque applausuum, quibus Te Doctoris insignibus hodie condecorantur circumsonant, amicam quasi conspirationem solus conticerem, nec eo nomine tam privato quam publico quodam documento incredibilis gaudii mei adfellum Tibi significarem. Cum primis vero sancta illa atque arcta, quæ tecum mihi intercedit, necessitudo haud permittit, ut, quæ mei erga Te officii sint, prætermittam, sed potius optimo à me jure exigit, ut non postremus inter illos sim, qui de adepta dignitate Doctorali, quam quidem du-
dum

dum egregia Tua in arte salutari eruditio meruit, Tibi adplaudam. Tibi, Patruelis estimatissime, non volupe fuit, imitari quam plurimos Medicinae sacris operantes, qui, si primis duntaxat labris salutaris artis latices gustarint, statim Doctoris gradum anxii anhelant, atque ita haud raro insalutato profusus lumine in praxim medicam irrumpunt, sepius plus damni quam commodi aegrotantibus adferentes. At vero tantum abest, ut talia de Te sint praedicanda, ut potius in omni artis medicae parte haud mediocriter instructus ad honorem istum Tibi ab illustri Medicorum ordine impertiendum jure meritoque accedas. Neque ullus dubitationi relinquendus est locus, quin temporis successu, medicarum verum usu atque experientia longa accedente, eandem, qua summe venerandus PARENS tuus in praxi medica excellit, famam & celebritatem sis consecuturus. Luculentissima enim iam jam adsunt documenta, quae laudatissimis optimi PARENTIS vestigiis Te insistere atque idem iter, quod ille calcavit, ingredi velle, satis abundanter produnt. Gratulor itaque Tibi Patruelis suavissime, sincera mente hanc Doctoris lauream. Gratulor PARENTI Tuo, meo PATRUO maximopere suspiciendo, cuius vitam atque incolumitatem in dies precibus meis ardentissimis Deo commendo, filium unicum, in quo sincera pietas, morum suavitas, haud vulgaris artis medicae peritua & senilis denique prudentia haud obscure adparet. Faxit benignissimum NUMEN, ut futura consilia Tua aegrotantibus exhibenda prosperos atque exoptatos nunquam non sortiantur eventus, & dignitatis non minus quam fortunarum tuarum insignis in dies Tibi obtingat accessio. Quod si DEVS, uti nullus plane dubito, votis hysce meis, quae ex sincero pectore profecta, clementissime annuat, tam gratum id mihi erit, quam quod gratissimum. Summa denique votorum haec sit: vale, vige, flore atque ad invictam usque perenna.

Nil

Nil cupit immeritum, nil dat sine scœnore Phœbus,
 Muneribus largus, parcus & ipse suis.
 Præmia natorum studiis æqualia, parvis
 Parva, sed & magnis reddere magna solet.
 Scilicet hic numeros callet, nec censor iniquus
 Multiplicat, minuit, dividit, addit opes;
 Indeque, cum dono quæ sit proportio curæ,
 Perpendens, cunæctis datque facitque fatis.
 Hunc pro lege tenet morem generosus Apollo;
 Hac, memor HOFFMANNI, jam repetitque die:
 Plurima quem fidum coluit per lustra sodalem,
 Ordinis ornatum, deliciasque sui,
 HOFFMANNI SOBOLEM MAGNI, tam nomine PATRI
 Quam candore animi judicioque parem,
 Solennes inter plausus proclamât Amicum,
 Et dignum lauro cingit Apollinea.
 Sic curis curas, fidei sic spondet amorem,
 Phœbus, & exsolvit justa cuique sua.
 Nomina jam crescunt, titulis junguntur honores
 HOFFMANNO; famam fert toga docta novam.
 Fertilis hæc, stirpi nova fert fundamina, PATRIS
 Cumque novo Prolis crescit honore vigor.
 Vberiora sed his, FAVOR VENERANDE, sequentur
 Præmia: communis gratia, multus amor.
 Charus eris Magnis, Magnus simul omnibus: unde
 HOFFMANNI Magnum nomen in orbe manet.

Piam hanc integerrimæ mentis tesseram meritis
 mis, CLARISSIMI DNI. CANDIDATI
 Fautoris sui æstimatorissimi, honoribus Docto-
 ralibus observantissime consecrat.

HOFFMANNIANÆ DOMVS

Cultor sempiternus ac devotissimus

ERNESTVS GOTTHOLD. STRUVE

Med. C. Primiislaviensis Vcaro-Marchicus.

Plaudite Castalides! Salanae plaudite Moeræ,
 Et pia carminibus jungite vota sacris!
 Plaudite, nec Phœbo tiriida præcunte flete
 Jubila; DOCTORI neſcite terra novo,
 Victor enim, lauri meritoque decorus honore
 HOFFMANNVS, veſtri ſpes Heliconis abit.
 Jam ſocius Phœbi, veſtri Decus ordinis, addet
 Conſilio veſtris pondera multa bonis.
 Hoc igitur toti charum caput eſto cohorti;
 Huic nunquam pigeat vota ſacraſſe Viro.
 At, mihi vobiscum quia par eſt cauſa precandi,
 Par quoque noſtrarum ſumma maneto precum:
 Fauſta ſit HOFFMANNŌ laurus, ſit purpura felix:
 Creſcat honos, creſcant nomina, duret amor.

*Pauci hiſce Clarifſimo atque doctiſſimo DO-
 MINO CANDIDATO honores Doctorales
 meritiſſimos gratulari & obſervantiam ſu-
 am immortalē pie ſignificare voluit:*

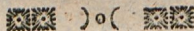
NICOLAUS BORRIES,

Hafn. Dan. Medic. C.

EN cellſos felix mularum ſcandis ad orbis
 HOFFMANNE, & patriæ lætus veſtigia laudis
 Subſequeris: quæ vix proavus docuiſſet Apollo,
 Prodere ſeſtinas morbi præcepta fugandi.
 Sublimes igitur cathedras, felicia templa
 Ingredieris, magno conſcendens omine Pindum.
 Hinc Tibi læta cohors fructus minata laborum
 Plaudit & exultans lucentes ſuſpicit ortus:
 Te videt extantem reliquis, lumenque decusque
 Attonitis fulgore oculis adſpectat. In illis
 Tu mihi concedes ſedem, virtutis ut aurum
 Ex TE noſſe queam magnique tropæa laboris.

*His paucis gaudium ſuum exponere ſimulque prænobiliſ-
 ſimo Domino Candidato gratulari conſtituit.*

IOH. DAVID. MICHAELIS.

VIR. IN LEVITATE. EXCELLENTIS.
SINE ET EXPERIENTISSIMO

VENERANDO SENI
DE ACADEMIA ET PATRIA MERITISSIMO
ELEGANTIS DOCTRINÆ IMMORTALI LAVDE
FLORENTISSIMO
ARTIS FELICI EXERCITIO

APVD

AVGVSTISSIMOS SERENISSIMOS
ILLVSTRISSIMOS
INFINITOSQVE OMNIS CONDITIONIS MORTA-
LES SPECTATISSIMO
MERITIS FAMA DIGNITATIBVS
ORNATISSIMO

DOMINO
FRIDERICO HOFFMANNO

PARENTI ET PRÆCEPTORI DE SE
OPTIME MERITO

DISSERTATIONEM HANC INAUGVRALEM PIO OBSEQVIO

D. D. D.

FRIDERICVS HOFFMANNVS
FILIVS.

VIR ILLVSTRIS, EXCELLENTIS-
SIME ET EXPERIENTISSIME

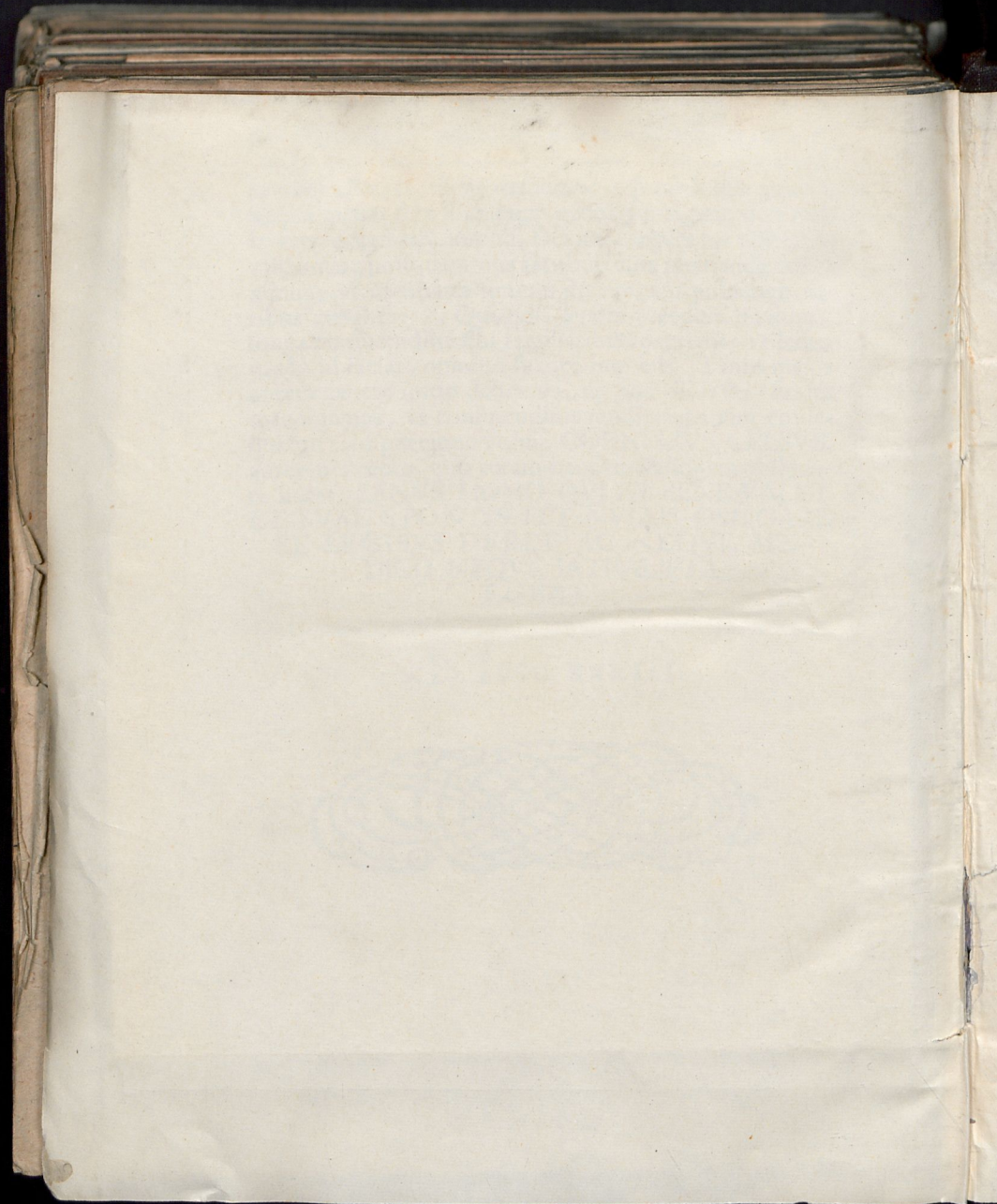
PARENS HONORATISSIME

Quantum præceptori debeat quis-
quis artem medicam edoctus
est, si non ex communibus do-
ctrinæ cælestis fontibus & phi-
losophiæ præceptis jam pridem
intelligerem, ex HIPPOCRATE CoO, artis
nostræ gravissimo auctore, discere utique debuif-
sem. Is enim, quoscunque in disciplinam admit-
tebat, adjurabat prius se præceptorem, qui se
hanc artem edoceret, parentum loco habituros,
vitam communicaturos, eaque, quibus opus
habuerit, impertituros esse. Quum vero Tu
sis, cui debeo quicquid de arte salutari accepi;
quum Tu me ore tuo per complures annos, &
ab ipsa infantia fere ad artem formaveris, for-
matumque jam & institutum exemplo tuo per-
feceris, & ad lectum ægrotantium toties addu-
xeris, aut pro TE miseris; omninoque nihil,
quic-

quicquid nosces, celaveris: agnosco sane, infinitum esse, quod TIBI, præceptoris fidelissimo, debeo. Non miraberis filium Parenti prius declarare pietatem ob doctrinæ & artis traditionem. Eandem TIBI mentem esse existimo, quæ imperatori Romano quondam fuit, qui filium, in castris ejus militantem, libentius commilitonem appellabat, quam filium; ratus hanc naturæ conjunctionem minus sibi jucundam videri debere, quam illam, quæ virtutis communionem testaretur. Neque tamen non video, quantum TIBI, parenti indulgentissimo, debeam, nimirum me totum qui sum & quantuscunque sum. Quicquid enim cuique in hac vita jucundum accidit, illud, post summum utique Numen, a quo omnia sunt, suis quisque debet parentibus, vitæ suæ auctoribus. Mihi vero a TE, parens dilectissime, non vita solum data est; verum tuus in me amor profus singularis effecit, ut & commode viverem & ut recte vivere discerem. Nihil unquam reliquum fecisti, quo ad me amanter, liberaliterque educandum opus videri posset; illud autem in primis studuisti,
ut

ut me doctrinis, homine & Christiano dignis,
imbueres, & ad mores etiam virtutum doctrinæ
conformes, adluefaceres: probe gnarus, quan-
tum ad omnis vitæ felicem decursum faciat, si
tenera ætas optime fuerit instituta. Tantis igitur
beneficiis TIBI immensum plane in modum,
obstrictus, quid habeo quod TIBI reddere pos-
sim? Totum me TIBI debeo, totumque ad omne
obsequium & pietatis quodcunque officium tra-
do deferoque. Accipe, Parens amantissime, filii
unici sinceram pietatem, hoc vero munusculum
chartaceum ne adspernere. Quicquid id est,
Tuum est, & ex uberrimo Tuxæ doctrinæ fonte
haustum. Inscriptisti olim mihi medicinæ syste-
maticæ volumen insigne, pro quo honorifico
mihi & utilissimo munere reddo mearum lucu-
brationum primitias: impari quidem compensa-
tione, si dignitas magis doni, quam offerentis vo-
luntas, æstimanda sit. DEVS TE, Parens dilectissi-
me, domus nostræ præsidium & dulce decus, diu-
tissime saluum, incolumem, omnique felicitatis
genere florentem conservet. Halæ Magde-
burgicæ a. d. 22. Julii MDCCCXXXIII.

Halle, Diss., 1733

ULB Halle

002 372 827

3

sb

1094 17 24 12^a
1733

DISSERTATIO IN AVGVRALIS MEDICA
DE

MORBI HYSTERICI VERA INDOLE SEDE ORIGINE ET CVRA

Oder :

Von der wahren Beschaffenheit und Ursprung
der Mutter-Beschwerden.

QVAM
CONSENSV

AMPLISSIMI ORDINIS MEDICI
PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO
ACADEMIÆ SENIORE ET FACVLT. MED.
h. t. DECANO.

PARENTE DEVOTE HONORANDO

PRO DOCTORIS GRADV

PVBLCÆ ERVDITORVN DISQVISIONI
SVBMITTIT

D. Mensis Julii Anni MDCCXXXIII.

AVCTOR

FRIDERICVS HOFFMANNVS,
HALLENSIS SAXO.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

TYPIS IOHANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, ACAD. TYPOGR.

